

RELAȚIA DINTRE BENEFICIUL SOCIAL ȘI COSTURILE SOCIALE

THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL BENEFIT AND SOCIAL COSTS

DOI: 10.5281/zenodo.3996015

CZU: 336.57

Tatiana MANOLE,
doctor habilitat în economie, profesor universitar,
Universitatea Tehnică a Moldovei

SUMMARY

The article presents a scientific approach to the social cost in the context of the current pandemic crisis and its correlation with social benefit. The importance of updating the value of benefits and costs to obtain the current value is analyzed. It is concluded that the allocations effected from the budget always have a social content. Allocations of budgetary means, especially for the social sector, are social costs, and the expected benefits have a social character as well.

Keywords: *social benefit, net social benefit, social cost, present value, net present value, cost-benefit analysis.*

REZUMAT

Articolul prezintă o abordare științifică a costului social în contextul actualei crize pandemice și a corelării acestuia cu beneficiul social. Se analizează importanța actualizării valorii beneficiilor și a costurilor pentru obținerea valorii actuale. Se concluzionează că alocările efectuate din buget au întotdeauna un conținut social. Alocările de mijloace bugetare, în special pentru sectorul social, sunt costuri sociale, iar beneficiile scontate au la fel un caracter social.

Cuvinte-cheie: *beneficiu social, beneficiu social net, cost social, valoare actuală, valoare actuală netă, analiză cost-beneficiu.*

Introducere. Republica Moldova, de la 11 martie 2020, se află în stare de criză epidemiologică. COVID-19 a atacat o mare parte a populației țării. În această situație foarte grea pentru populație și pentru economie, Guvernul Republicii Moldova, ca și guvernele altor țări atacate de această urgie, are multe costuri.

Astfel, costul unei zile de tratament în secția de terapie intensivă pentru o persoană bolnavă de COVID-19 este de 5 300 de lei. Iar pentru un pacient internat în staționar este de 2 255 de lei. Așa dar, pentru un tratament de 14 zile, statul ar cheltui zeci de mii de lei pentru fiecare contaminat cu corona virus.*

* Datele au fost prezentate (la începutul lunii aprilie 2020) de după ședința Centrului Unic de Comandă de gestionare a crizei provocate de virusul COVID-19 de către președintele Igor Dodon "ca să cunoască cetățenii Republicii Moldova, care au dubii și nu vor să contribuie prin achitarea poliței de asigurare medicală, la consolidarea sistemului". Accesat 22.08.2020.

Potrivit șefului statului, costul unei zile de tratament în staționar este de 2 255 de lei. Aici intră cheltuielile pentru întreținere, testul, transportul realizat de ambulanță. Astfel, pentru 14 zile, pentru fiecare persoană care este confirmată de COVID-19 statul are cheltuieli de 32 de mii de lei.

Pentru pacienții internați în secția de terapie intensivă costurile sunt și mai mari, spune Dodon. Pentru o zi în această secțiune costul este de 5 300 de lei, iar pentru 14 zile costul pentru un pacient ar fi de peste 73 de mii de lei.

În legătură cu situația creată și cu costurile suportate din bugetul de stat al țării, prezentăm mai jos un studiu științific al costului social.

Abordarea științifică a costului social. În legătură cu esența și scopul costului, cercetătorii din toate timpurile au căutat modalități de eficientizare a costurilor, de aceea ele au trecut printr-o dezvoltare evolutivă. Astfel, de la costurile efective s-a trecut la noțiunea de costuri planificate.

Problema eficientizării cheltuielilor a fost mereu legată de costuri. Mai apoi, de la costurile planificate, s-a trecut la noțiunea de cost standard. Această noțiune apare la începutul secolului al XX-lea ca metodă de cost standard. Metoda de cost standard stabilește cu anticipație cheltuielile directe și indirecte de producție, servind ca tendință orientativă pentru întreprindere. Mai apoi metoda de cost standard a fost utilizată în toate sectoarele economiei, inclusiv și în sectorul public.

Astfel, la elaborarea bugetului public (bugetului de stat) la baza stabilirii sumei cheltuielilor bugetare funcționale (exemplu: funcții generale de stat, educație, ocrotirea sănătății etc.) stau anumite costuri normate, numite costuri bugetare, sau costuri standard bugetare.

Costurile standard sunt niște etaloane de măsurare a costurilor, scopul cărora fiind de orientare tendențială și de comparare cu cele efective.

Dar cercetările conceptului de cost au continuat, provocând savanții la extinderea acestui concept, de la eficiența interesului individului, a entității (firmei), la eficiența de interes SOCIAL.

Această abordare este tratată profund și cu lux de amănunte de un grup de savanți americani: Anthony E. Boardman, David H. Greenberg, Aidan R. Vining, David L. Weimer (toți profesori de Universități) în lucrarea „Cost-benefit analysis: concepts and practice”, 2nd Edition, 2001, 660p. (Tradusă din l. engleză în l. română în anul 2004, ediția a II-a, Ch.: ARC, 2004). ISBN 9975-61-337-3.

Această lucrare fundamentată din punct de vedere conceptual și practic este totodată cea mai valoroasă lucrare care tratează metoda ACB (COST - BENEFIT ANALYSIS).

Autorii acestei lucrări se axează pe legătura dintre cost și beneficiu, punând accentul pe beneficiul social, care nu întotdeauna coincide cu beneficiul economic al entității producătoare.

Agenții economici din domeniul producției, serviciilor, cum ar fi transportul sau construcția de locuințe fac investiții în proiecte materiale, în timp ce domeniile sociale, cum ar fi sănătatea, asistența socială sau educația, investesc în capital uman. Din punct de vedere al agentului economic aceste cheltuieli sunt, pe de o parte, costuri materiale, dar beneficiul lor este preponderent social. De aceea metoda ACB își centrează atenția asupra beneficiilor sociale, care sunt prezente în investițiile în politici, proiecte sociale, fiind finanțate, în temei, din bani bugetari (publici).

Analiza cost-beneficiu (ACB) este o metodă de evaluare a unei politici care cuantifică în termeni monetari valoarea

tuturor consecințelor acestei politici asupra tuturor membrilor societății. *Beneficiul social net exprimă valoarea acestei politici. Diferența dintre beneficiile sociale (B) și costurile sociale (C) reprezintă beneficiul social net (BSN): $BSN=B-C$.***

Importanța actualizării valorii beneficiilor și a costurilor pentru obținerea valorii actuale. Pentru un proiect ale căror costuri și beneficii se obțin de-a lungul unei perioade de timp (ani) este nevoie de o modalitate de însumare a beneficiilor și a costurilor obținute în fiecare an. Este necesar ca beneficiile și costurile unui proiect, ce urmează să se obțină în viitor, să se actualizeze la valoarea lor prezentă, obținându-se valoarea actuală (VA).

Necesitatea acestei actualizări decurge din faptul că un leu sau un dolar sau un euro astăzi este mai scump decât să-l ai mâine. Totodată, este știut că majoritatea oamenilor preferă să consume mai degrabă acum decât mai târziu, și, din această cauză, renunță la a consuma mai mult în viitor.

Notă: Această diferență nu are nici o legătură cu inflația, deși inflația de asemenea trebuie luată în calcul.

Astfel, un cost sau un beneficiu care se obține în anul t este transformat în valoare actuală prin împărțirea lui la $(1+s)^t$,*** unde s este rata de actualizare socială.

De exemplu, să presupunem că un proiect are o durată de viață de n ani.

Notăm cu B_t - beneficiile obținute în anul t ;

Notăm cu C_t - costurile obținute în anul t .

Valorile actuale ale beneficiilor $VA(B)$

sunt:

$$1. VA(B) = \sum_{t=0}^n \frac{B_t}{(1+s)^t} \quad \text{Formula (1)}$$

Valorile actuale ale costurilor $VA(C)$

sunt:

$$2. VA(C) = \sum_{t=0}^n \frac{C_t}{(1+s)^t} \quad \text{Formula (2)}$$

Dacă se presupune că, valoarea ratei de actualizare socială „ s ” (ajustată cu rata inflației) este de 7,5%, apoi vom scrie: $s=7,5\%$.

Pentru funcționari și agenții guvernamentale rata de actualizare este cea stabilită de Ministerul Finanțelor, de Banca Centrală sau de alte instituții guvernamentale abilitate cu acest drept. Analistii guvernamentali vor ține cont de acest indicator.

Pentru orice guvern este important ca la alocarea banilor bugetari în orice proiect ori politică să fie cheltuiți eficient. De aceea la alocarea banilor publici într-un proiect este necesar să fie prezente mai multe variante de proiecte sau politici, din care să fie aprobat acel proiect sau politică care are o eficiență mai mare.

În știința financiară există diverse criterii de determinare a eficienței unui proiect. Cel mai practic criteriu de analiză este criteriul VALORII ACTUALIZATE NETE (VAN). Dacă rezultatul calculelor ne demonstrează că VAN are valoare pozitivă, apoi acest proiect poate fi aprobat și implementat.

Formula de calcul a VAN poate fi redată astfel:

$$3. VAN = -C_0 + \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+R)^t} \quad \text{Formula (3)}$$

Valoarea actuală netă a unei alternative (VAN) de proiect se calculează ca diferența dintre valoarea actuală a beneficiilor și valoarea actuală a costurilor:

$$4. VAN = VA(B) - VA(C) \quad \text{Formula (4)}$$

La utilizarea criteriului VAN trebuie de respectat următoarele reguli:

1. Regula principală pentru luarea unei decizii în cazul când nu există variante este următoarea: Proiectul se acceptă dacă VAN este pozitivă.

2. O altă regulă: se recomandă continuarea proiectului dacă:

$$VAN = VA(B) - VA(C) > 0, \text{ adică } VA(B) > VA(C).$$

** Anthony E. Boardman; David H. Greenberg; Aidan R.Vining; David L. Weimer. COST-BENEFIT ANALYSIS: CONCEPTS AND PRACTICE, pag. 2.

*** $(1+s)^t$ este factorul de compunere; s - rate de actualizare socială, sau poate fi notat cu i sau r ca rată de actualizare.

Atunci când sunt mai multe alternative de proiecte, apoi se selectează proiectul cu cea mai mare VAN. Această regulă presupune implicit că cel puțin o VAN este pozitivă. Dacă nici o VAN din proiectele supuse analizei nu au o VAN pozitivă, atunci proiectele trebuie respinse.

La calcularea VAN putem utiliza tabelul financiar nr.1: $FVIF^{(r,n)} = (1+r)^n$ (sau din sursele în limba rusă: $FMI_{(r,n)} = (1+r)^n$). Pentru calcularea factorului de compunere $(1+r)^n$ vezi valoarea lui în anexa 1 din tabelul financiar.

Selectarea unui proiect cu cea mai mare VAN este echivalentă cu selectarea unui proiect cu cea mai mare valoare actuală a beneficiului social net, adică:

5. VAN = VA (BSN) Formula (5)

În concluzie, putem constata că ACB se ocupă de modul în care trebuie luate deciziile de alocare a resurselor. În practică, însă, ACB este adesea distorsionată de intervențiile politicianilor și ale funcționarilor. Funcționarii guvernamentali au tendința de a vedea costurile și beneficiile în mod diferit, în funcție de poziția și instituția lor.

Poziția unui funcționar are o puternică influență asupra a ceea ce crede el că este sau ar trebui să fie ACB. Deși la nivel guvernamental ar putea fi luate alte decizii, știința financiară recomandă luarea în considerare a criteriului VAN ca a unui din principiile ACB la alegerea alternativei de investiție eficientă a resurselor bănești.

Am putea exemplifica această abordare prin experiența Guvernului SUA care a susținut prin finanțări și cercetări de evaluare a unor serii de „teste-pilot”, „experimente sociale” privind reforma în domeniul asistenței sociale și în cele din urmă a avut loc o schimbare a politicii sociale. În consecință, în anul 1988 Guvernul SUA a adoptat o nouă lege federală a asistenței

socială, Legea de Sprijinire a Familiei. În anii 80 ai secolului al XX-lea în mai multe state a fost cercetat acest domeniu.****

Din punctul nostru de vedere, procesul de reformare performantă în sistemul bugetar a avut loc în cele mai dezvoltate țări ale lumii, începând cu mijlocul secolului al XX-lea, având la bază cercetări de analiză cost-beneficiu. Spre exemplu, dacă ne-am referi la sistemul bugetar al Republicii Moldova, la procesul de elaborare și executare a bugetului de stat, apoi trecerea la elaborarea acestuia pe bază de program și performanță, începând cu anul 2008 (pilotat), iar implementat din 2014, constatăm că la baza acestui nou mecanism de elaborare și executare bugetară stă identificarea costurilor de resurse financiare publice (bugetare) și beneficiile (rezultatele) sociale scontate, măsurate în indicatori de performanță.

Este de menționat, că statele dezvoltate tot mai des recurg la necesitatea utilizării metodei de analiză cost-beneficiu.

În toate țările dezvoltate, iar Republica Moldova nu face excepție, cheltuielile publice au tendințe de creștere.

Această situație impune guvernele să utilizeze metode moderne experimentate pentru eficientizarea cheltuielilor publice. În acest scop este binevenită utilizarea metodei ACB la selectarea politicilor publice și a proiectelor (programelor) investiționale publice cu beneficii sociale majore.

ACB trebuie să ia în considerare variantele de programe sau proiecte rezonabile și să le aleagă pe cele cu cel mai mic cost, pe cele mai eficiente din punct de vedere al costurilor, pe cele mai puțin împovăraătoare pentru contribuabili, sau să ofere explicații în cazul în care astfel de variante n-au fost selectate (alese).

ACB este mai mult preocupată de cos-

**** După Anthony E. Boardman; David H. Greenberg; Aidan R.Vining; David L. Weimer. COST-BENEFIT ANALYSIS: CONCEPTS AND PRACTICE, pag. 4; 358.

turile și de beneficii sociale, decât de maximizarea profitului privat. Astfel, obiectivul din sectorul public este maximizarea bunăstării, a bunăstării sociale.

Noțiunea de costuri a fost mereu supusă procesului de perfectare. Un fenomen important în dezvoltarea conceptului de cost este trecerea de la costurile complete (costuri directe plus costurile indirecte la fabricarea unui produs) la costurile pe activități. Această trecere are la bază consumul de resurse, deoarece un produs finisat este rezultatul consumului de resurse pe mai multe activități legate coerent. Costurile pe activități este o abordare nouă în contabilitatea managerială și în general în știința economică din ultimele decenii ale secolului al XX-lea.

Un aport deosebit în dezvoltarea conceptului privind costurile a adus savantul american KAPLAN Robert Steven (a. n. 1940), profesor la Școala de Business din Harvard. Kaplan Robert S., în colaborare cu savantul Anderson Steven R., a cercetat costurile sub alt unghi, din punct de vedere al modului de consum de resurse la fabricarea unui bun, promovând o nouă abordare în lucrarea „Time – Activity – Based Costing” (2004) în care au promovat conceptul de cost pe activități, numit și modelul ABC.

Fiind introdusă inițial în anii 1980, metoda ABC a corectat deficiențele sistemelor tradiționale de costuri standard, motivând prin faptul că sistemele tradiționale bazează pe standard folosesc pentru analiză, de obicei, numai trei categorii de costuri:

- forța de muncă;
- materialele și
- cheltuielile generale.

Argumentul este că companiile de producție ar fi mai cointerestate să urmărească, în general, forța de muncă și materialele utilizate pentru produsele lor pe procese de activități până la finisarea produsului, lucrării sau serviciului. În acest caz volumul resurselor utilizate se modi-

fică în funcție de complexitatea activității concrete, considerându-se că în așa mod se poate urmări mai clar utilizarea nu numai a costurilor directe, dar și a costurilor indirecte, care, cu depărtarea procesului de la faza inițială de producție, sunt în creștere. Considerăm că această constatare este reală, dacă ne referim la producătorul agricol, cazul Republicii Moldova.

La fel, în cazul utilizării metodei ABC se consideră că costurile pe activități ar putea oferi clienților diverse servicii separate, ca:

- producerea și stocarea unei mai mari varietăți de produse;
- susținerea mai multor canale de aprovizionare și de distribuire;
- producerea și livrarea produselor în dimensiuni mai mici;
- furnizarea directă către localitățile de destinație ale clienților și în timp mai rapid;
- deservirea clienților post-vânzare;
- asigurarea suportului pentru aplicații tehnice specializate etc.

Toate aceste servicii noi au creat valoare, dar nici unul nu a venit gratuit. Pentru a oferi varietatea extinsă de servicii și noile opțiuni, companiile au fost nevoite să aloce resurse pentru inginerie, programare, recepție, stocare, inspecție, configurare, manipulare de materiale, ambalare, distribuire etc.

Costurile aferente au crescut atât relativ, cât și absolut, pe măsură ce companiile s-au diversificat în mai multe linii de produse, clienți, canale și regiuni și au oferit caracteristici noi pentru produse și servicii specializate.

Noua abordare a costurilor pe activități partajează mai exact costurile pe fiecare activitate, iar managerii companiilor utilizează această metodă pentru a lua decizii strategice privind procesul de producere pe fiecare tip de produse, lucrări sau servicii. Se consideră că această metodă a dus la îmbunătățirea sustenabilă a profitabilității produselor și clienților.

Dar, precum orice abordare nouă provoacă critici, așa este și în cazul metodei ABC. De exemplu, s-a pus la îndoială acuratețea repartizării costurilor pe activități, considerând că are un caracter subiectiv.

Totodată, noi considerăm că a fost incorect și atunci când s-au ignorat totalmente costurile standard tradiționale.

Costul standard este cu succes utilizat, în deosebi, la finanțarea serviciilor publice din resursele bugetare, fiind un etalon științific de măsurare a cheltuielilor, a costurilor.

Astfel, costurile, ca un indicator economico-financiar important, se află mereu în atenția cercetătorilor, căutându-se noi

metode de eficientizare a costurilor și a cheltuielilor.

Concluzii. 1. Alocările efectuate din buget au întotdeauna un conținut social. 2. Alocările de mijloace bugetare, în special pentru sectorul social, sunt costuri sociale, iar beneficiile scontate au la fel un caracter social, care nu urmăresc maximizarea profiturilor. Spre exemplu, dacă am compara costurile pentru tratamentul a doi bolnavi, vom vedea că pentru vindecarea unuia s-au cheltuit 3000 de lei din buget, iar pentru vindecarea celuilalt – 10 000 de lei din buget. Costurile sunt diferite, dar în consecință au fost salvate două vieți. Acesta este costul social și beneficiul social.

BIBLIOGRAFIE

1. Anthony E. Boardman, David H. Greenberg, Aidan R.Vining, David L. Weimer (toți profesori de Universități) în lucrarea „Cost-benefit analysis: concepts and practice”, 2nd Edition, 2001, 660p. (Tradusă din l. engleză în l. română în anul 2004, ediția a II-a, Ch.: ARC, 2004). ISBN:9975-61-337-3.

2. În: <https://tv8.md/2020/4/02/cat.costa-o-zi-de-traament-pentru-covid-19> (accesat la 22.08.2020).

Prezentat: 24 august 2020.

E-mail: tatmanole@yahoo.com